

Calal Abbasovun kamera-instrumental yaradıcılığı

Sevinc Seyidova

Azərbaycan Milli Konservatoriyası nəzəndə

Musiqi Kollecinin Qeydiyyat, qiymətləndirmə və monitorinq şöbəsinin müdiri

E-mail: seyidova.sevinc@gmail.com

Müasir Azərbaycan musiqisinin parlaq simalarından olan C.Abbasovun yaradıcılığında kamera instrumental musiqisi mühüm yer tutur. Musiqi təfəkkürünün geniş diapazonuna malik olan bəstəkarın kamera instrumental əsərləri alətlərin tərkibindən asılı olaraq müxtəlifdir. Orijinal tembr axtarışlarında olan bəstəkar kamera instrumental musiqisinin rəngarəng janrlarına müraciət etmişdir. Onun fikrinə görə kamera janrı bəstəkarlarda hər bir yazılan nota məsuliyyət hissini tərbiyə edir, kiçik musiqi vasitələri ilə daha ciddi, daha mürəkkəb fikirlər barədə danışmağı öyrədir. Calal Abbasovun yaradıcılıq üslubunun əsas xüsusiyyəti düşüncə tərzinin meditasiyalılığı, mövzu seçiminə fərdi yanaşmadır. Belə ki, 1981-ci ildə bəstəkar iki fleyta üçün "Paradeigma", həmin ildə üç alət üçün (fleyta, violonçel, piano) "Meditations" bəstələyir. Sonuncu əsər Moskva, Leningrad (indi Sankt-Peterburq), Baltikyanı və Zaqafqaziya respublikaları gənc bəstəkarlarının festivalında səsləndirilmiş və 1988-ci ildə Moskvada "Sovetski kompozitor" nəşriyyatında çap olunmuşdur.

"Meditasiyalar" kiçik, lakin musiqi ideyasına görə təzadlı bölmələrin sərbəst şəkildə növbələşməsi üzərində qurulan əsərdir. I hissədə fleytanın milli improvizə üslublu musiqi ahəngi əvvəlcə fortepianonun iti dissonansları ilə əhatə edilir. Violonçella kiçik dialoqdan sonra fleyta öz monoloqunu davam etdirir. Bu alətin sakit nəqliçici tonu, violonçelin həyəcanlı rəqəti və fortepianonun gərgin səslənməsindən ibarət 3 geniş monoloq dinləyicilərə çatdırılır. Hər bir monoloq milli intonasionalarla parlaq dissonans səs uyğunluqları üzərində qurulub. Sanki qapalı məkəndə dinləyici mediativ şəkildə səs materiyasına qarş olub. Daha sonra metronitmik cəhətdən çəvik

hərəkətlik mediativliyi qəfildən coşqun axın burulğanına qarş edir. Gərgin dinamika səslənməni tədricən kulminasiya zirvəsinə çatdırır. Müəllif obrazın transformasiyasını yekunlaşdırmağa can atdığı halda qəfildən hərəkət dayanır. Bu sükunətlə alt-üst olan gərginlik tamamlayıcı bölməyə gətirib çıxarır. Yenidən başlanğıc intonasional qısa şəkildə səslənib, ilkin obrazı canlandırır və tədricən "sönür".

Bəstəkarın 1983-cü ildə Qara Qarayevin xatirəsinə həsr etdiyi orqan üçün "Postludio in memoriam Gara Garəev" geniş rezonansa səbəb olmuşdur. Əsər elə həmin ilin dekabrında Qorki (indi Nijni Novqorod) şəhərində SSRİ Bəstəkarlar İttifaqının plenumunda Y.Qabayın ifasında böyük uğurla səslənmişdir. O zamandan bəri "Postludiya" dəfələrlə mötəbər festival, simpozium və konsertlərdə səslənərək dinləyicilərin dərin marağına səbəb olmuşdur. Əsərin ifaçılar arasında R.İsmaylova, N.Quliyeva, Ş.Abdullayeva, eləcə də tanınmış Rusiya ifaçısı M.Visotskaya və digərlərinin adını çəkmək olar.

"Postludiya"nın özünəməxsusluğu ondadır ki, müəllif Q.Qarayevin soyadı əsasında mövzu-monoqrammadan istifadə etmişdir.

Orqan üçün Qara Qarayevin xatirəsinə ithaf olunan "Postludiya" dramatismi, musiqili hərəkətin sonsuzluğu, aydın ifadə olunmuş prosesualılığı ilə diqqət özünə cəlb edir. Əsər dissonans səs birləşmələrinin fonunda ifadəli melodiya ilə başlayaraq ostinat motiv keyfiyyətinə, sonra isə dərin kədərli mövzunun fon kontekstinə keçir.

uyğunlaşdırılır. Əsas istinad tonu "lya" sasinin ostinat keçirilməsi fonunda "dolce" göstəricisi ilə "minor" melodik frazası üzə çıxır. "Lya" istinad tonunun II pilləsi mövzuyla "Şur" ladında melodiyaların təkrar olunmaz effektini verir. II intonasiyada verilən triol askidilmiş intonasiyaların effektini bir az da kəskinləşdirir. Bu "gediş" iki dəfə əsas mövzunun fəal ritm-intonasiyasına qarşı qoyularaq səslənir.

Əsərdə 2 kulminasiya dalğası müşahidə olunur. Emosional gərginlik anında qəlb etirafının qısa çağırışları düşüncə axınında reallığın dərk olunmasına təkan verir. Əgər I kulminasiya (fortissimo subito) lad diatonikası ilə seçilsə, II kulminasiya dalğası ladin səs düzümünün mürəkkəbləşməsi (xromatizasiyası), qırıq ritm, əlavə fon effektləri (dekanın yuxarı və aşağı hissəsinə zərbələr) və dinamika ilə gücləndirilir. (ff - ff).

Epiloqda leyintonasiya yeni yüksəklikdə (bu dəfə mi bemol – fa diyez) yeni emosional səslənməyə (nilti) malik olur. Əsərin əvvəlində sasin yaranışına onun sonsuzluqda get-gədə uzaqlaşması, yoxa çıxması (güzgüli effekt) qarşı qoyulur.

Calal Abbasovun kamera-instrumental yaradıcılığında yeni mərhələ XXI əsrin ilk illərində baş verir. Bu zaman o, iki orijinal kamera-instrumental əsərini bəstələyir: 2003-cü ildə 8 balaban, tütək və qoşa nağara üçün "Yallı" və 2005-ci ildə fleyta və klarnet üçün "Paradeiqma-2". Bastakar bu əsərlərlə Azərbaycan kamera-instrumental musiqisinin ənənələrini yeni məzmun və obrazlarla zənginləşdirərək ənənə və novatorluğun ideal vəhdətinə nail olmuşdur. C.Abbasov eyni zamanda Azərbaycan Bastakarı İttifaqının katibi, Bastakarı İttifaqında "Kamera musiqisi" və "Xor musiqisi" bölmələrinin rəhbəri kimi Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin inkişafı yolunda fəal iştirak edir, gənc bastakarlara yeni əsərləri, yazı üsulları ilə yaxından tanış olub, maraqlı layihələrin təşəbbüskarı kimi çıxış edərək yeni musiqinin səslənməsinə şərait yaradır, onun bəşəri mənasının daha dərinə dərk olunmasına yol açır. ♦

Ədəbiyyat:

1. Кара Караев. Статьи. Письма. Высказывания. М.: Советский композитор, 1978, 459 с.
2. Dadaşova N. Calal Abbasov. Bakı, "Şərq-Qərb", 2014, 31 s.
3. Мазель Л.А. Строеие музыкальных произведений. – М.: Музыка, 1986, 528 с.
4. Əfəndiyeva İ. Uğurlu sənətin əşiqi. "Vişka" qəzeti, 19 may 2017.
5. Гафарова З. Искусство навсегда! Газета «Каспий», 19 апреля 2018.
6. Кулиева С. Музыка свыше, или откровение композитора. Газета «Каспий», 11 мая 2016.
7. Дадашева Э. Музыка, повествующая о мире. Газета «Каспий», 21 сентября 2016.
8. Байрамова Л. Мир глазами композитора. Газета «Каспий», 29 декабря 2017.

Резюме

Севиңдж Сейдова

КАМЕРА-ИНСТРУМЕНТАЛЬНОЕ ТВОРЧЕСТВО ДЖАЛАЛА АББАСОВА

В представленной статье рассматриваются индивидуальные особенности камерно-инструментального творчества одного из ярких представителей современной азербайджанской композиторской школы, заслуженного деятеля искусств Азербайджана Джалала Ашраф оглы Аббасова. Актуальность и широта тем и образов, нашедших отражение в произведениях различных жанров, внимание к глубинным пластам национального искусства, и вместе с тем тонкое ощущение Времени и связанных с ним новаторских музыкальных тенденций – все это в творчестве Дж.Аббасова получает качественно новое осмысление.

Ключевые слова: Джалал Аббасов, «Мунадрат», струнный квартет

Summary

Sevinj Seyidova

CHAMBER-INSTRUMENTAL CREATIVITY JALAL ABBASOV

The presented article considers the individual characteristics of the chamber-instrumental creativity of one of the brightest representatives of the modern Azerbaijani composer school, Honored Art Worker of Azerbaijan Jalal Ashraf oglu Abbasov. The relevance and breadth of themes and images reflected in the works of various genres, attention to the deep layers of national art, and at the same time a subtle sense of time and the associated innovative musical tendencies – all this in the work of Jalal Abbasov gets a qualitatively new understanding.

Key words: Jalal Abbasov, Munajat, String Quartet.